

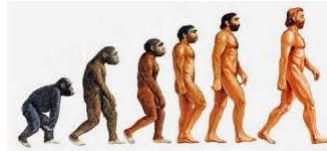
ZER GARA? NONDIK GATÓZ?

Filosofia 1

EBOLUZIOAREN TEORIAK

- KREAZIONISMOA (T^a ERLIJIOSOA)
- FIXISMOA (T^a okerra da) X
- EBOLUZIONISMOA
- HOMINIZAZIOA
- HUMANIZAZIOA

KREAZIONISMOA

Erljio dogmetan oinarritutako **sinesmen** bat da. Krezionistek diote **Lurra eta izaki bizidun** guztiak **Jainkoren batek sortu** zituela **ezerezetik**, eta guztiek izaera teleologikoa dutela, hau da, helburu jakin bat dutela plan orokor baten barruan.

Iturria: <https://eu.wikipedia.org/wiki/Kreazionismo>

Gizakia obra/kreazio berezia da, eta Jainkoarengana hurbiltzeko pribilejioa dauka → arima daukagu, Jainkoa daukagu barruan (S. Agus

FIXISMOA

George Courvier-ek (1769-1832) gorpuztutako pentsakera da: **Espezie guztiak** munduaren sorreratik **aldatu gabe**, modu finkoan, iraun dutela dioen doktrina eta teoria da, eboluzioaren teoria zientifikoak adierazitakoaren aurka eta XIX. mendera arte zientzialarien artean ere onarpen zabala izan zuena. Mundua eta bertako izaki bizidun guztiak adimen goren batek, Jainkoak alegia, sortu zuela bultzatzen duen **kreazionismoaren teoriarekin batera aurkeztu ohi da**, baina fixismoak pretentsio zientifikoa du, ez du Jainkoa aipatzen. **TEORIA HAU OKERRA DELA BAIEZTATUA DAGO.**

Iturria: <https://eu.wikipedia.org/wiki/Fixismo>

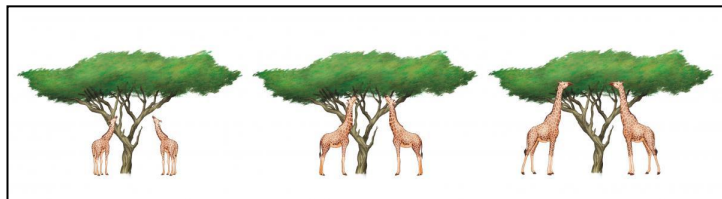
EBOLUZIONISMOA I

Jean-Baptiste Lamarck (1744-1829)

- Frantses naturalista **eboluzioari buruzko ideia arrazoituak** aurkeztu zituen lehena izan zen, XVIII. mendean.
- Organismo bizidun orok **jatorri naturala** du. Lehenengo organismoak berez sortu ziren; gainerakoak, berriz, hasierako haiengandik **eboluzionatuz** → **TRANSFORMISMOA**
- **Funtzioak sortzen du organoa** → Bizidun guztiak aldatu egiten dira ingurunearen eraginez (organoak ingurunera **egokitzen** dira).

Jirafen adibidea:

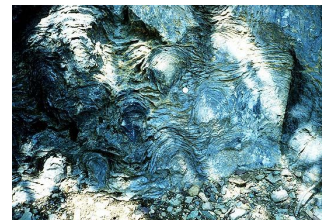

T^a honek **akatsa** du: banakoak eskuratutako **ezaugarria ez da**, besterik gabe, **transmititzen hurrengo belaunaldira**, ez baita geneetara pasatzen.

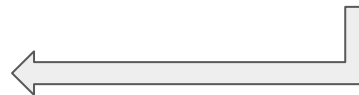
EBOLUZIONISMOA II: A.R. Wallace eta C. Darwin

Hautespen naturalaren edo egokienaren biziraupenaren t^a:

Milioika urteetan zehar, oso forma sinpleetatik abiatuta

EBOLUZIOA

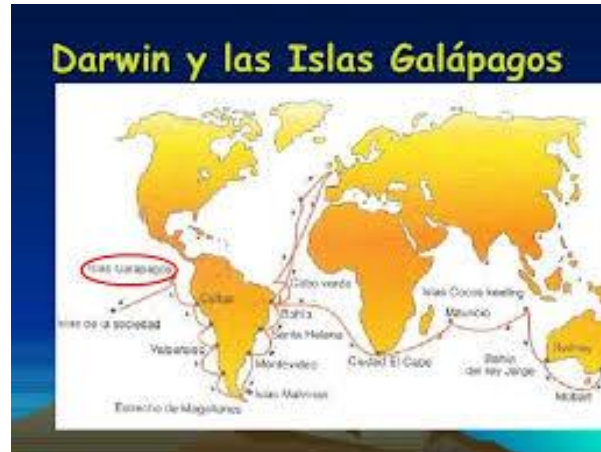

EBOLUZIONISMOA II

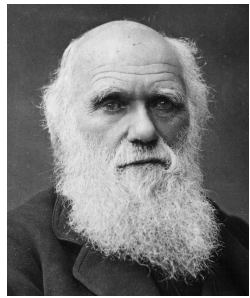

Alfred Russel Wallace (1823-1913)

- Darwinen garaikidea da; esan daiteke **eboluzioaren teoriak bi aita** dituela.
- Berebiziko ekarpena egin zuen **espezieen aldakortasuna** deskribatzen.

EBOLUZIONISMOA II

Charles Darwin (1809-1882)

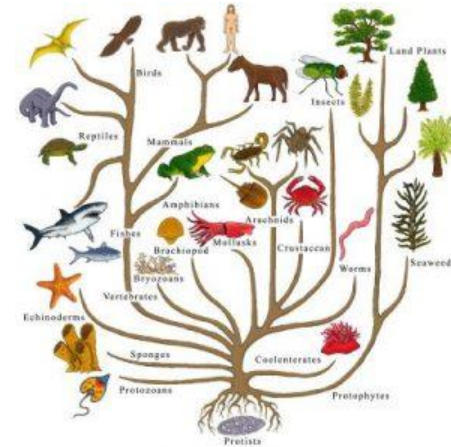
- **Izaki bizidunen eboluzioaren teoria** azaldu zuen **Espezieen jatorria: hautespen naturalaren bidez** liburuan (1859) (t^a hau ontzat hartzen da oraindik gaur egun ere, eta ezagutza zientifiko berriekin osatu da, genetismoarekin kasu).
- Egindako behaketetatik (bidaiak) bere teoriaren, **hautespen naturalaren** edo **egokienaren biziraupena** oinarriak atera zituen:
 - Naturan, biziraun dezaketenak baino izaki gehiago dago, beraz **bizirik irauteko lehia** dago.
 - **Aniztasuna**: populazio bereko izakiak ez dira berdin-berdinak elkarren artean (aldakortasun intraespezifikoa).
 - Naturak aldakortasun horretan eragiten du, **ingunera hobekien egokitzen** diren banakoak hautatzen ditu → ugaldtu → **ondorengoei transmititu aldeko ezaugarriak**.
 - Darwinen mugak: nola sortzen dira ezaugarri berriak? erantzuna: mutazioa **(Mendel)** (ikus testu liburuko 80 orrian)

EBOLUZIONISMOA I+II

Laburbilduz, **eboluzioaren teoriaren** baieztapenak:

- Izaki bizidun guztiek **jatorri bera** dute: guztiak ahaide, kate bera. Enbor beretik gatoz.
- Espeziek eboluzionatu egiten dute: **dinamismoa**
- **Gradualismoa**: aldaketa-prozesua pixkanaka ematen da
- **Hautespen naturala** eboluzioaren mekanismoa da.

(Darwin-Wallacen aurkikuntza)

EBOLUZIONISMOA III

G. Mendel eta mutazionismoa

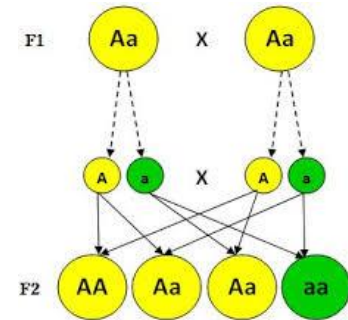
*** Ikus testu liburuko 80. orriko sarrera

Nor zen Gregor Mendel?

Gregor Johann Mendel (1822-1884) austriar abade eta zientzialaria izan zen. Genetika modernoaren aita dela esan dezakegu; bere ikerketekin biologiaren atal honi oinarri sendoak jarri baitzizkion.

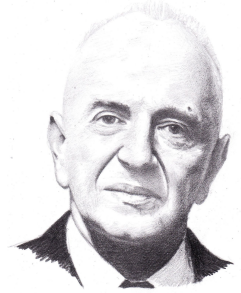
Ondoretasun-karaktereen transmisioak lege jakin batzuk betetzen zituela erakutsi zuen, ilarrekin egindako ikerketez baliatuta. Dena den, haren ekarpenak ez ziren XX. mendea hasi arte behar bezala ulertu eta onartu.

Iturria: https://eu.wikipedia.org/wiki/Gregor_Mendel

EBOLUZIONISMOA IV

Neodarwinismoa edo teoria sintetikoa

- Dobzhansky (1900-1975): “Genetika eta espezieen jatorria” (1937).
- **HAUTESPEN NATURALA** + **MUTAZIOAREN OINARRI GENETIKOA** uztartu.
- **Hautespen naturala**: ongien moldaturiko bizidunek soilik irauten dute.
- **Mutazioa**: oinordekotzan hartutako organismoetan halabeharrez gertatutako aldaketen eragilea da.

EBOLUZIOAREN TEORIAK PENTSAMENDUAN **IRAULTZA** SUPOSATU ZUEN.

EBOLUZIONISMOA

VS.

TEORIA ERLIJIOSOAK

berria

EZARIAN. ZIENTZIA

Eboluzionismoaren arantza luzea

Charles Darwinen eboluzioaren teoriaren aurkakoak gehiago izan dira historikoki euskal zientzialarien artean aldekoak baino, hala XIX. mendearen bigarren erdian, nola XX. mendearen lehen erdian. Kepa Altonaga EHUko zoologoak dioenez, Jose Migel Barandiaran bera ere eboluzioaren teoriaren aurkakoa izan zen.

Kepa Altonaga zoologoa, Leioako bere bulegoan. © XABIER MARTIN

Iturria: https://www.berria.eus/paperekoa/3676/046/001/2012-02-16/eboluzionismoaren_arantza_luzea.htm

HOMINIZAZIOA: nola bihurtzen gara gizaki? antropogenesia

Mesozoioa → **UGAZTUNAK**

Zenozoioa → **PRIMATEAK**

Aldaketak: Zuhaitzetako bizitza (esku hatzitzaileen garapena, begibitako ikusmena, kromatiko, aurrera begira -honekin muturra txikitu eta usaimena atrofiatu). Kume kopurua txikitu arriskuagatik. Simioak handitu, lurrean ibiltzen hasi → **HOMINIDOAK**

Zutik ibiltzeko ahalmena, eskuak libre → **HOMO**

Iraun duen bakarra → **HOMO SAPIENS**

HOMINIZAZIOA: nola bihurtzen gara gizaki?

Aldaketa anatomikoak:

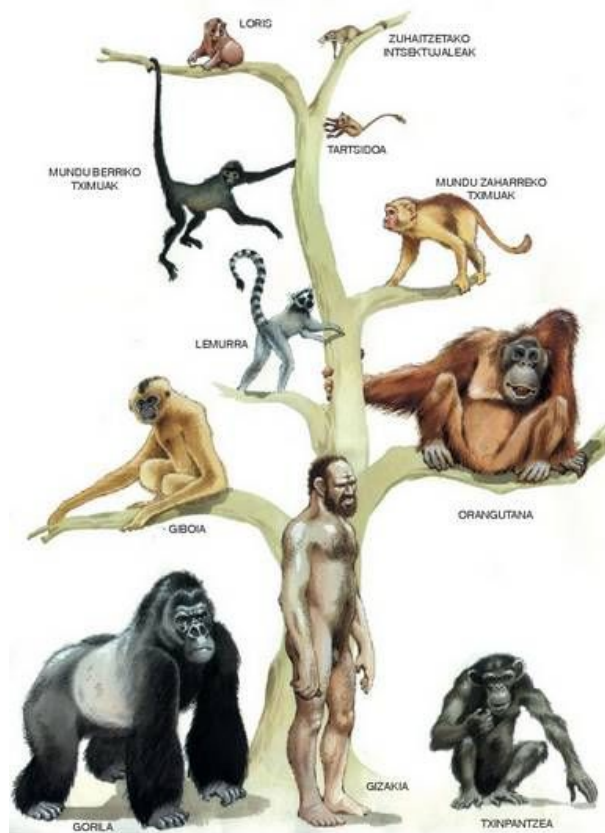
- Hankabiko bihurtu
- Entzefalizazioa
- Eskuak laburtzea

Aldaketa fisiologikoak:

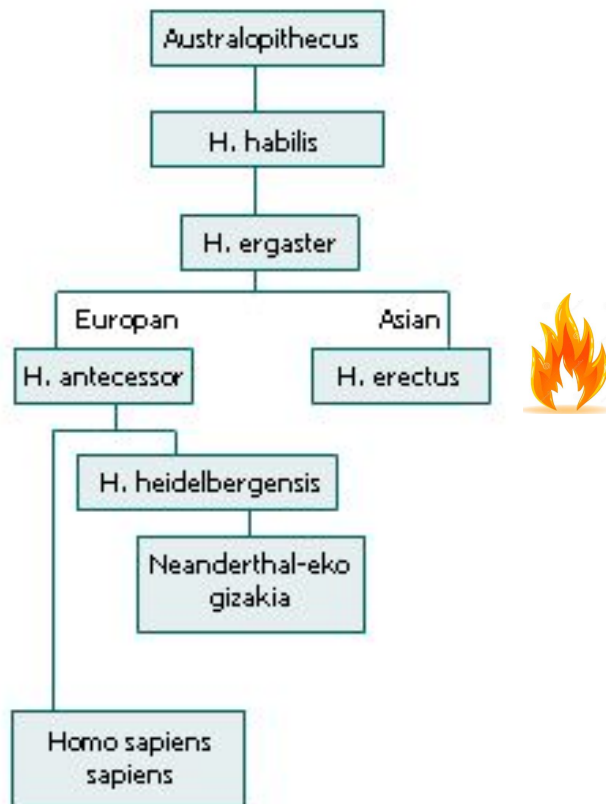
- Eskuak libre
- Plastikotasun biologikoa
- Ugalketaren berezitasunak

Aldaketa sozialak:

- Bizitza soziala areagotzea
- Hizkuntza

HOMINIZAZIOA: nola bihurtzen gara gizaki?

HUMANIZAZIOA

GIZA ESPEZIFIKOTASUNA: Zerk bereizten gaitu gainontzeko animaliangandik? (zerrenda ditzatela ikasleek) → **ZERRENDA BATERATUA** (apunteak)

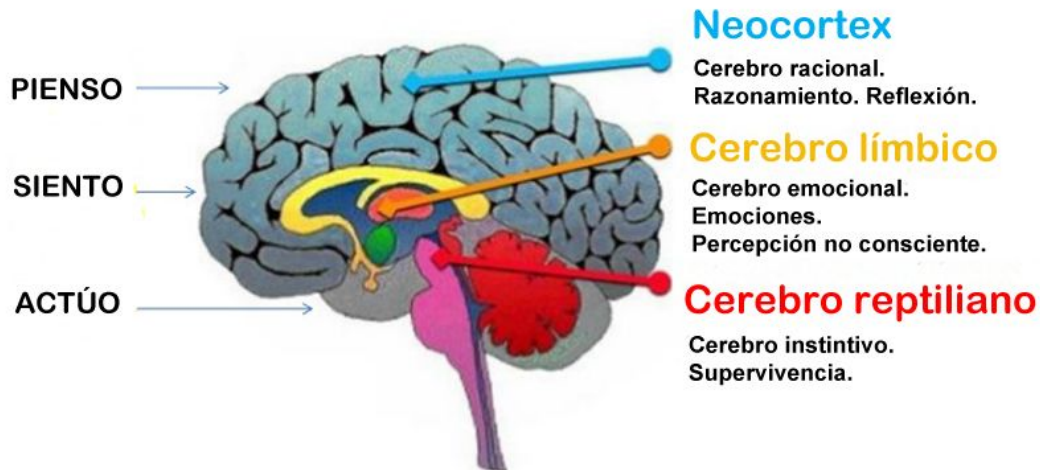
Zoom: giza adimena

HUMANIZAZIOA: **Giza adimena**

Giza adimenak gauzen atzean dauden **sinboloak edo ideiak ulertzeko gaitasuna ematen digu**. Adimen abstraktuari esker, zentzumenen bidezko datuen, pertzepzioaren eta irudien mugetatik aske geratzen da gizakia, eta nozio orokorretara eta abstraktuetara iristen da. Honi esker, pentsatuz konpontzen ditu arazoak.

Giza garuna →

(Paul McLean)

HUMANIZAZIOA: **Giza adimena**

Adimen anitzak:

HUMANIZAZIOA: **Giza adimena**

Gizakiak ba al du senik?

Gizakiak bere senak kontrolatzen ditu. Dena dela, erreflejuak eta inplutsoak baditugu; sena izan dugunaren ebidentziak dira.

Nola garatzen da giza adimena? haur basatien kasua: Victor eta Genie

HUMANIZAZIOA: zerk egiten gaitu gizaki?

(zerk bereizten gaitu beste espezieengatik)

